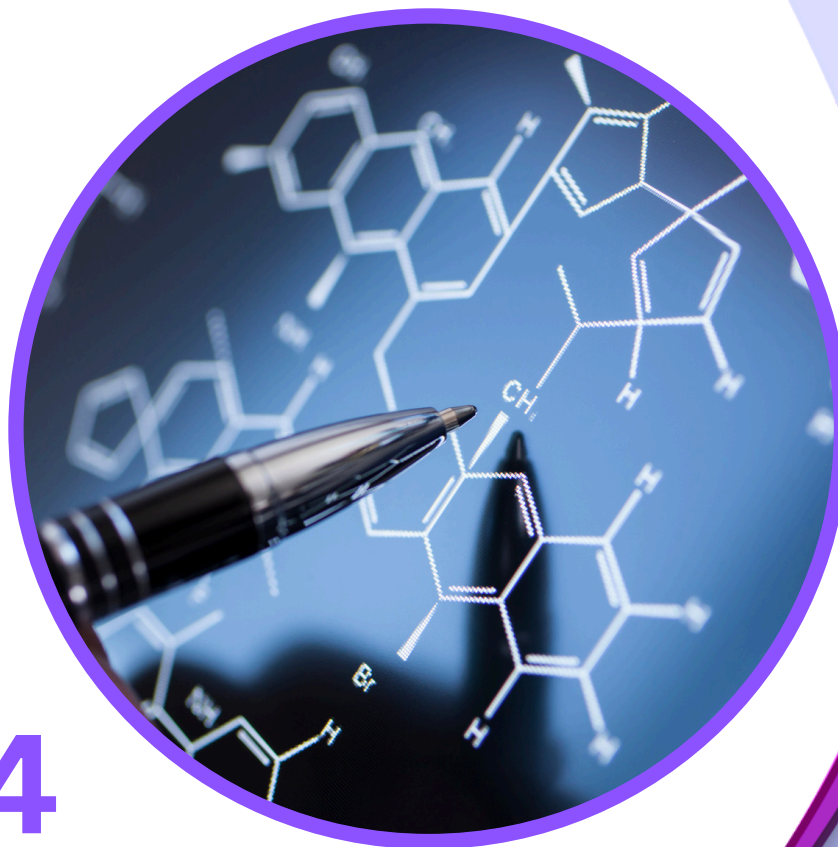

Science Conference

www.science-conference.com

a digital platform dedicated to disseminating a wide array of scientific research articles and papers. It serves as a valuable resource for the scientific community and others interested in cutting-edge scientific knowledge and insights.

2024
No 1 (2)

TABLE OF CONTENTS

QUANTUM SUPREMACY: EXPLORING THE DISRUPTIVE POTENTIAL OF QUANTUM COMPUTING ON CRYPTOGRAPHY AND LEGAL FRAMEWORKS FOR DATA SECURITY.....	2
Islombek Abdikhakimov.....	2
ЗАЩИТА ГОСУДАРСТВЕННОГО СУВЕРЕНИТЕТА В КИБЕРПРОСТРАНСТВЕ	13
Салауат Коньисбаев.....	13
RAQAMLI AKTIVLAR SOHASIDAGI JINOYATLAR.....	20
Parvina G‘ulommamatova.....	20
O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI JINOYAT QONUNCHILIGIDA KIBERJINOYATLARNI TERGOV QILISH VA ULARNING AHAMYATI.....	31
Abbosjon Olimov.....	31
RAQAMLI MUALLIFLIK HUQUQI TUSHUNCHASINING MAZMUN-MOHİYATI, KELIB CHIQISHI, ASOSIY TAMOYILLARI.....	38
Mohinur Bahramova.....	38
Behruz Eshpo‘latov.....	38
RAQAMLI BOSHQARUVNING HUQUQIY ASOSLARINI BAHOLASHNING O‘ZIGA XOS JIHATLARI.....	45
Jamshid Odilov.....	45
FUQAROLIK SUD ISHLARINI YURITISHDA ADVOKATNING HUQUQ VA MAJBURIYATLARI.....	56
Maftuna O‘rolova.....	56
MARKAZLASHTIRILMAGAN AVTONOM TASHKILOTLAR (DAO) VA O‘ZGARMAS TOKENLAR (NFTS) KABI RIVOJLANAYOTGAN BLOKCHEYN TEXNOLOGIYALARNING XALQARO QONUNCHILIKKA POTENTIAL TA‘SIRI..	67
Nazokat Ismoilova.....	67
ZAMONAVIY HUQUQIY PARADIGMA KONTEKSIDA KIBER SPORT SOHASINI TARTIBGA SOLISHNING NAZARIY VA HUQUQIY JIHATLARI.....	74
San‘atjon Ergashev.....	74
KIBERXAVFSIZLIK VA INSON HUQUQLARINI HIMOYA QILISH MEXANIZMLARI.....	80
Shohruh Rabbimov.....	80
KIBERMAKONNI TARTIBGA SOLISHDA XALQARO HUQUQNING YANGI YO‘NALISHLARI VA ISTIQBOLLARI.....	88
Xonzodabegim Raxmatova.....	88

KIBERMAKONNI TARTIBGA SOLISHDA XALQARO HUQUQNING YANGI YO'NALISHLARI VA ISTIQBOLLARI

Xonzodabegim Raxmatova

Toshkent davlat yuridik universiteti magistranti

rakhmatovaxonzoda55@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqola kibermakonni xalqaro huquqiy jihatdan tartibga solishning dolzarb masalalarini tahlil qiladi. Budapesht konvensiyasi, BMT ekspertlar guruhi, Parij tamoyillari va Yevropa Ittifoqi qonunchiligi kabi xalqaro tashabbuslar ko'rib chiqiladi. Maqolada kiberjinoyatchilikka qarshi kurash qonunchiligi va amaliyotini tasniflanadi hamda BMT Kiberjinoyatchilikka qarshi kurash bo'yicha konvensiyasini ishlab chiqish taklifining maqsadlari va Budapesht konvensiyasidan farqlari muhokama qilinadi. Yangi BMT konvensiyasining keng qamrovli ishtiroki, xalqaro hamkorlikni kuchaytirish, yangi tahdidlarga e'tibor qaratish, salohiyatni oshirish va inson huquqlarini himoya qilishdagi ahamiyati ta'kidlanadi.

KALIT SO'ZLAR

Kibermakon, xalqaro huquq, kiberjinoyatchilik, kiber xavfsizlik, Budapesht konvensiyasi, BMT konvensiyasi, xalqaro hamkorlik, inson huquqlari.

Kibermakon va unga aloqador texnologiyalarning rivojlanishi xalqaro hamjamiyatni yangi huquqiy muammolar va tahdidlarga duch keltirmoqda. Kiberjinoyatchilik, kiber xavfsizlik, ma'lumotlar suvereniteti, shaxsiy hayot daxlsizligi kabi masalalar xalqaro huquqning barcha sohalarida muhokama qilinmoqda. Kiber fazoni tartibga solishda xalqaro hamjamiyat tomonidan amalga oshirilayotgan jarayonlar quyidagilardan iborat:

1. Kiberjinoyatchilikka qarshi kurash bo'yicha Budapesht konvensiyasi^[1]. Bu konvensiya kiber jinoyatlarni aniqlash va ularga qarshi kurash usullarini belgilab berdi. Lekin u hali ham kam sonli davlatlar tomonidan ratifikasiya qilingan.
2. Birlashgan Millatlar tashkilotining kiber kosmosda davlatlarning mas'uliyatli xatti-harakatlarini targ'ib qilish bo'yicha hukumat ekspertlari guruhi (2019)^[2]. Bu guruh kiber fazoni barqaror va xavfsiz tarzda rivojlantirish borasidagi xalqaro qonunchilikni muvofiqlashtirishga qaratilgan.
3. Parij kiber xavfsizlik tamoyillari^[3]. Bu hujjat xalqaro huquqning o'rinli qoidalarini kiber fazoga qo'llash prinsiplarini belgilaydi.
4. Yevropa Ittifoqining Kiber makonni huquqiy tartibga solish bo'yicha aktlari^[4]. Yevropa Ittifoqi muntazam ravishda o'z kiber xavfsizlik strategiyasini rivojlantirmoqda, masalan, 2022-yilda yangi kiber xavfsizlikka oid qonunni qabul qildi.

Kiberjinoyatchilikka qarshi kurash qonunchiligi va amaliyoti mamlakatlar o'rtasida turlicha bo'lib, quyidagicha tasniflash mumkin:

1. AQSh va Buyuk Britaniya kabi mamlakatlar kiber jinoyatlarga qarshi kurash bo'yicha an'anaviy qonunchilikka ega^[5]. Ular kiber xurujlarni huquqbuzarliklar sifatida kvalifikasiya qiladi va guvohlantirilgan falon jinoyat turlariga javobgarlikni belgilaydi.
2. Xitoy, Rossiya va boshqa ba'zi mamlakatlar kiber xavfsizlikka alohida qonunchilik asosida yondashadi^[6]. Ular kiber fazoni milliy xavfsizlik nuqtai nazaridan baholaydi va maxsus kiber qonunlar qabul qilgan.

3. Germaniya, Fransiya, Shvesiya kabi Yevropa mamlakatlari kiber xavfsizlikka alohida e'tibor qaratadi va Budapesht konvensiyasini ratifikasiya qilgan^[7]. Ular turli huquqiy tarmoqlardagi mavjud normalar bilan kiber xavfsizlik talablarini muvofiqlashtirishga intiladi.

4. Rivojlanayotgan mamlakatlar uchun kiber xavfsizlik qonunchiligi yangi tushuncha bo'lib, ular xalqaro hamjamiyatning yordamiga muhtoj^[8]. Ayrim mamlakatlar kiber jinoyatchilikka qarshi maxsus qonunlarni qabul qilmoqda.

Kiber makonni xalqaro huquqiy tartibga solish jarayoni murakkab va ko'p qirrali bo'lib, u kiber xavfsizlik, ma'lumotlar suvereniteti, inson huquqlari kabi turli masalalarni qamrab oladi. Xalqaro hamjamiyat hamda alohida mamlakatlar o'rtasida bu boradagi yondashuvlar turlicha bo'lib, ularni muvofiqlashtirish muhim ahamiyatga ega. Kiberjinoyatchilikka qarshi kurash bo'yicha Birlashgan Millatlar Tashkilotining Konvensiyasini ishlab chiqish taklifi – bu jinoyatchilikning xalqaro tabiatini hamda uni samarali ravishda oldini olish uchun xalqaro hamkorlikning zarurligini inobatga olgan holda, nihoyatda murakkab va olijanob tashabbusdir. Bunday konvensiya kiberjinoyatlarga qarshi kurashish uchun huquqiy asoslarni yaratadi. Quyida bunday konvensiyaning maqsadlari, o'zgarishlari va amaldagi Budapesht kiberjinoyatchilik konvensiyasidan farqlari batafsil tahlil qilingan:

Kiberjinoyatchilikka qarshi kurash bo'yicha BMT Konvensiyasining maqsadlari:

1. Kiberjinoyatlarga oid qonunchilikni uyg'unlashtirish: Konvensiya kiberjinoyat huquqbuzarliklarining umumiy ta'rifini ishlab chiqish va ularni jinoyat sifatida tan olish uchun minimal standartlarni belgilashga intiladi.

2. Xalqaro hamkorlikni osonlashtirish: U tekshiruvlar, dalillar to'plash va kiberjinoyatlarni tergov qilish bo'yicha huquqiy yordam, ekstradisiya va huquqni muhofaza qiluvchi idoralar hamkorligi uchun qat'iy asoslarni yaratadi.

3. Salohiyatni oshirish va texnik yordam: Konvensiya salohiyatni oshirish, o'qitish va mamlakatlarga, xususan rivojlanayotgan davlatlarga, kiberjinoyatchilikka qarshi kurashish qobiliyatlarini mustahkamlashda texnik yordam ko'rsatish mexanizmlarini o'z ichiga olishi mumkin.

4. Yangi xavflarga qarshi kurash: Kiberjinoyatchilik tezkor rivojlanayotganini hisobga olgan holda, konvensiya buyumlarning interneti (IoT), sun'iy intellekt (AI) va boshqa texnologik rivojlanishlar bilan bog'liq yangi xavf-xatarlarga qarshi kurashish mexanizmlarini belgilashi mumkin.

5. Inson huquqlarini himoya qilish: Konvensiya kiberjinoyatchilikka qarshi kurash va raqamli sohadagi shaxsiy hayot va fikr erkinligi kabi asosiy inson huquqlarini himoya qilish o'rtasidagi muvozanatni saqlashga intilishi nazarda tutilgan.

Budapesht kiberjinoyatchilik konvensiyasidan asosiy farqlari:

1. Kengroq ishtirok: Yevropa Kengashi huzurida ishlab chiqilgan Budapesht konvensiyasi cheklangan sondagi, asosan Yevropa va bir qancha davlatlar tomonidan ratifikatsiya qilingan. BMT konvensiyasi esa turli huquqiy tizimlar va madaniyatlarga ega bo'lgan ko'proq mamlakatlarni qamrab olishi va xalqaro konsensusni aks ettirishi mumkin.

2. Xalqaro hamkorlikni kuchaytirish: Garchi Budapesht konvensiyasi xalqaro hamkorlik qoidalarini o'z ichiga olgan bo'lsa-da, BMT konvensiyasi o'zaro huquqiy yordam, dalillar almashish va huquqni muhofaza qiluvchi idoralar hamkorligi uchun yanada mustahkam va majburiy mexanizmlarni, ayniqsa Budapesht konvensiyasida ishtirok etmagan mamlakatlar uchun o'rnatishi mumkin.

3. Yangi paydo bo'layotgan xavflarni qamrab olish: Budapesht konvensiyasi 2001-yilda ishlab chiqilgan bo'lib, garchi u yangilangan bo'lsa-da, BMT konvensiyasi kriptovalyutalar, torrent va buyumlarning interneti (IoT) bilan bog'liq yangi va paydo bo'layotgan kiberjinoyat xavflarini batafsil qamrab olishi mumkin.

4. Salohiyatni oshirish va texnik yordam: BMT konvensiyasi rivojlanayotgan mamlakatlar uchun salohiyatni oshirish va texnik yordamga alohida e'tibor qaratishi va ularning konvensiya qoidalarini to'liq hajmda amalga oshirishiga ko'maklashishi mumkin.

5. Kiberjinoiyat va inson huquqlari uyg'unligini ta'minlash: Garchi Budapesht konvensiyasi inson huquqlariga to'xtalgan bo'lsa-da, BMT konvensiyasi kiberjinoiyatchilikka qarshi kurashish bilan shaxsiy hayot daxlsizligi va fikr erkinligi kabi asosiy inson huquqlarini himoya qilish o'rtasidagi muvozanatga a'zo davlatlarning turli qarashlari va xavotirlarini inobatga olgan holda batafsilroq yondashuvi mumkin. BMT Kiberjinoiyatchilikka qarshi kurash bo'yicha Konvensiyasini ishlab chiqish va ratifikasiya qilish murakkab va uzoq jarayon.

ADABIYOTLAR

[1] Convention on Cybercrime (Budapest Convention), Council of Europe (2001) - <https://www.coe.int/en/web/cybercrime/the-budapest-convention>.

[2] United Nations Group of Governmental Experts on Advancing Responsible State Behaviour in Cyberspace (2019) - <https://dig.watch/processes/un-gge>.

[3] Paris Call for Trust and Security in Cyberspace (2018) - <https://pariscall.international/en/>.

[4] EU Cybersecurity Strategy and Laws - <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/cybersecurity-strategy>

[5] US and UK Approaches to Cyber Crime - <https://www.brookings.edu/articles/the-united-states-and-united-kingdoms-cybersecurity-policies/>

[6] China, Russia and Cyber Sovereignty - <https://carnegieendowment.org/2020/06/30/china-s-cyber-sovereignty-concept-pub-82117>

[7] European Countries and Budapest Convention - <https://www.coe.int/en/web/cybercrime/parties>

[8] Developing Countries and Cybersecurity Laws - <https://unctad.org/topic/e-commerce-and-digital-economy/cybercrime-legislation>